

Krótki przewodnik informacyjny o muzeum - prosimy o oddanie przed wyjściem

To niezależne muzeum zostało założone w 1922 roku. Budynek dawnego banku jest jednym z najstarszych w mieście. Ekspozyty dotyczą regionu Zachodnie Wyżyny (West Highland), a zwłaszcza dzielnicy Lochaber, której głównym miastem jest Fort William.

Znajduje się siedem numerowanych pokoi / galerii na dwóch piętrach.

Oprócz stałej kolekcji, w sali nr 6 znajdują się różne tymczasowe wystawy, obecnie modelu T Ford, który został przeniesiony na Ben Nevis w maju 2011 r., oraz motocykle ze szkockich sześciodniowych prób, które odbywają się co roku w Fort William.

Pokój 1- Komandos

Komandos byli siłami specjalnymi wykorzystywanymi do szczególnie trudnych i niebezpiecznych misji podczas II wojny światowej. Ich szkolenie było niezwykle trudne i obejmowało lądowania szturmowe z użyciem prawdziwej amunicji. Podstawowe szkolenie dla nowych rekrutów komandosów odbywało się w zamku Achnacarry w latach 1942-45, odległym poligonie zaledwie 12 mil od Fort William. Szkolenie komandosów odbywało się tutaj nie tylko przez członków armii brytyjskiej, ale także szkolenych tu mężczyzn z innych narodów walczących z nazistami, w tym Polaków. Dowiedz się więcej na naszej wystawie poświęconej historii komandosów.

Pokój 2 - Inverlochy i Fort William

„Inver” oznacza ujście rzeki, a Inverlochy jest zamieszkane od wielu stuleci. Do dziś zachowały się ruiny zamku warownego z XIII wieku. Tu w 1645 roku rozegrała się słynna bitwa, w trakcie której zwolennicy markiza Montrose rozgromili liczniejsze wojska księcia Argyll. Nieopodal fort o nazwie Inverlochtie został pospiesznie założony w czasach Cromwella.

Został on odbudowany w 1690 roku, kiedy holenderski książę Orański został królem Wilhelmem III (II Szkocji) i chciał podporządkować sobie Wyżynay (Highlands). Wymagał od przywódców klanów złożenia mu przysięgi wierności. MacIan, wódz Macdonaldów z Glencoe, wciąż wierny zdetronizowanemu królowi Jakubowi, spóźnił się śmiertelnie. Podpisał przysięgę, ale nie przed terminem. Za wiedzą Williama zaplanowano wzorową karę. Gubernator Fort William, pułkownik John Hill, który próbował chronić Maciana, otrzymał rozkazy i niechętnie wysłał wojska do Glencoe. Niektórzy z tych żołnierzy byli członkami klanu Campbell, dawnymi wrogami Macdonaldów. Mimo to żyli przyjaźnie przez dwa tygodnie ze swoimi niczego nie podejrzewającymi „gospodarzami”. 13 lutego 1692, wczesnym rankiem i burzą śnieżną, MacIan i 35 członków jego klanu zostało zamordowanych. Inni uciekli. Ich domy zostały spalone. To wydarzenie jest słusznie wspominane jako niesławne z powodu nadużycia gościnności i zaufania.

Na początku 1746 Fort William został obleżony przez Jakobitów. Fort był obsadzony przez większość XVIII wieku, a urząd gubernatora trwał do 1854 roku. W 1899 roku, kiedy przyjechała kolej, większość budynków została rozebrana i do dziś zachowała się tylko część murów zewnętrznych. Nazwa miasta w języku gaelickim to nadal An Gearasdan - Garnizon.

Uwagi -

Hełm należący do Jamesa Grahama, markiza Montrose. Kiedy król Karol I próbował narzucić Szkocji episkopalizm, Montrose był jednym z tych, którzy sprzeciwiali się mu, podpisując przymierze z 1638 r. Później Montrose zmienił zdanie i został rojalistą, a następnie został wygnany. Zmarł w Edynburgu w 1650 roku, powieszony za zdradę stanu.

„Lochaber Siekiery” - tradycyjna broń, która znajduje się w herbie miasta Fort William

Obrazy przedstawiające Fort William i Fort Augustus. Trzeci z garnizonów Great Glen, Fort George, znajduje się w pobliżu Inverness.

Boazeria z domu gubernatora (sala 3)

List (faksimile) napisany przez pułkownika Hilla donoszący o masakrze w Glencoe.

Jougs - starożytna kara, za pomocą której złoczyńca był uwiązany za szyję

Stół, z miejscowego sądu, na którym oprawcy byli wiązani i brzozowani.

W użyciu do 1947 roku.

Pokój 3 - Historia Naturalna i Geologia

Dzika przyroda Szkocji obejmuje jedne z największych ptaków i ssaków występujących w Wielkiej Brytanii, z których kilka zmienia płaszcz lub upierzenie, aby przystosować się do zimowego śniegu. Szereg gatunków, dawniej zabitych jako szkodniki, jest obecnie chronionych. Istnieją nawet plany, które nie są powszechnie akceptowane, aby ponownie wprowadzić liczne niegdyś bobry i wilki. Wycinanie drzew od XVI wieku, i wypas owiec od XVIII wieku zniszczyły większość naturalnego lasu.

Krajobraz został ukształtowany przez aktywność wulkaniczną (np. Ben Nevis i Glencoe), lodowce (np. linie brzegowe pradawnych jezior w Glen Roy) oraz ich połączenie (np. Great Glen).

Uwagi -

Nasiona pochodzące z Ameryki, znalezione na plażach wysp i nazywane przez mieszkańców „fasolkami morskimi”, którzy wierzyli, że mają magiczne moce.

Kręgi wieloryba z Eigg. W dawnych czasach mieszkańcy Wysp Zachodnich, które są prawie bezdrzewne, cenili takie znaleziska i wykorzystywali je jako taborety itp.

Ręczny młyn do mielenia ziarna - wykonany z łupka zawierającego fragmenty granatu - firmy Glen Roy.

Łupek z Ballachulish (miasto na przesmyku), gdzie kiedyś znajdowały się duże kamieniołomy.

Pokój 4 - Archeologia

Najstarsze stanowisko mezolitu na Wyżynach (Highlands) znajduje się na wyspie Rum i było zamieszkiwane około 8500 lat temu. Wykopaliska archeologiczne w nowszym miejscu na wyspie w Loch Sunart ujawniły sterte łupini muszli. Były też kości ryb głębinowych, co wskazuje na używanie łodzi, chociaż nie znaleziono na to żadnych dowodów. Polerowane kamienne topory przedstawiają technikę pochodzącą z epoki neolitu.

Uwagi:

Duża kamienna płyta, która była pokrywą pochówku z epoki brązu - znaleziona w Glen Mahma.

Brzeg miski z brązu piktyjskiego z zawieszonym pierścieniem w kształcie głowy zwierzęcia.

Złote bransoletki, znalezione przez młodego gospodarza, który marzył o zakopanym skarbie.

Łódź (zwisająca z sufitu) wykonana z pojedynczej deski z drewna. Znaleziono, z korytem i skórzanym butem, w miejscu crannog (sztuczna wyspa) - zdjęcia w pokoju 2.

Ceramika z Barvas na wyspie Lewis, wykonywana do XIX wieku metodą pochodzącą z epoki neolitu.

Monety i inne przedmioty z wraku galeonu Armada zatopionego w zatoce Tobermory podczas próby ucieczki po klęsce w 1588 roku.

Pokój 5 - Kostium

Obecnie istnieją setki tartanów, każdy związany z klanem, dzielnicą itp. (nawet z koniem wyścigowym!). Niektóre wzory są bardzo stare, ale w dawnych czasach ludzie niekoniecznie nosili charakterystyczną kratę klanową. Po 1746 roku noszenie tartanu było przez pewien czas zabronione, z wyjątkiem munduru pułkowego. Wizyta w Szkocji w 1822 roku króla Jerzego IV, ubranego w kilt (ale z różowymi rajstopami!) wywołała renesans, a panowanie królowej Wiktorii przyniosło wszędzie balmoralizm – Balmoral szkocką kratę. Od tego czasu dodatki - broszki, paski, a zwłaszcza sporran (połączona torebka i kieszeń) - cierpiały od nadmiernego upiększania.

Uwagi -

Muślinowa sukienka ozdobiona zielonymi skrzydłami żuka, przywieziona z Indii przez żonę szkockiego żołnierza.

Model przedstawiający *fileadh mor* lub wielką kratę, tradycyjną męską odzież i prekursora kiltu.

Pełne dodatki do stroju podarowane przez królową Wiktorię Janowi Brownowi w 1871 roku.

JAKOBICI

Kiedy królowa Elżbieta zmarła bezpotomnie w 1603 roku, król Szkocji Jakub VI (syn Marii Stuart, wdowy po Franciszku II) zasiadł na tronie angielskim. Jednak oba królestwa pozostały rozdzielone do 1707 roku.

Nazwa „Jacobite”, wywodząca się od Jakuba/Jamesa, jest nadawana zwolennikom Stuartów, angielskim i szkockim, po obaleniu w 1689 r. Jakuba II Anglii i VII Szkocji. Niektórzy z jego angielskich poddanych, nieszczęśliwi z powodu jego katolicyzmu, zaoferowali tron Wilhelmowi Orańskiemu (jego siostrzeńcowi i zięciowi). Jakub uciekł do Francji ze swoim małym synem, zwanym także Jakubem. To dziecko miało zaledwie 13 lat, kiedy jego ojciec zmarł w St. Germain w 1701 roku. Królowie Francji i Hiszpanii uznali chłopca za Jakuba VIII ze Szkocji i III z Anglii, ale to jego przyrodnia siostra Anna zajęła tron. Po jej śmierci miała miejsce jakobicka próba renowacji - powstanie w 1715 roku - ale nie powiodła się. Hanowerczyk Jerzy I został nowym królem zjednoczonego Królestwa.

Jakub ożenił się z polską księżniczką, Klementyną Sobieską, a w 1720 r. w Rzymie urodził im się syn. Karol Edward Stuart – Piękny Książę Charlie – ożywił jakobickie nadzieje i miał silną wiarę we własne przeznaczenie. W 1745 r. w przebraniu wypłynął z Francji, pisząc do ojca „Idę, Panie, szukać trzech koron”. Jego statek zawierał broń i pieniądze, a towarzyszył mu inny, wiozący kilkuset Francuzów. Ten statek został zaatakowany i wyłączony z akcji przez Anglików. I tak, kiedy książę dotarł do Szkocji, mógł liczyć tylko na lojalność klanów. Na rozkaz ich wodzów 19 sierpnia w Glenfinnan zebrało się 1200 ludzi. Inni poszli za nimi i na początku cieszyli się sukcesem. Zdobyto Edynburg i ruszyli w kierunku Londynu, wywołując tam wielką panikę. Ale armia jakobicka popadła w chaos z powodu dezercji, braku pieniędzy (nie nadeszły fundusze oczekiwane od Francji), braku wsparcia ze strony Anglików, i wreszcie kłótni między oficerami. W Derby zawrócili i jakobici ponieśli straszliwą ostateczną porażkę pod Culloden 16 kwietnia 1746 roku. Dowódca wojsk rządowych, książę Cumberland, nie okazał litości w zwycięstwie i zasłużył sobie na przydomek „rzeźnik”. Książę był zbiegiem do września, kiedy uciekł do Francji, porzucając swoją sprawę i wiernych przyjaciół.

SCHODY/KORYTARZ

Uwagi -

Broń długa - ważny dowód w niesławnym procesie o morderstwo.

Po powstaniu w 1745 r. rząd skonfiskował wiele posiadłości jakobickich. Faktor w Appin został zastrzelony, a niewinny mężczyzna został powieszony za zbrodnię.

Malowanie pomnika w Glenfinnan, upamiętniającego członków klanu, którzy poparli sprawę jakobitów – ich wielkim kosztem. Oprócz tych, którzy polegli w bitwie, wielu zostało straconych lub wygnanych ze swoimi wodzami.

Mapa utraconych posiadłości Lochiel, wodza klanu Cameron, którego poparcie dla księcia było decydujące. Bez jego obecności w Glenfinnan przedsięwzięcie nie mogłoby się rozpocząć.

Portrety Flory Macdonald i „Betty Burke”. Flora pomogła zbiegłemu księciu w ucieczce, przebierając go przez kilka dni za swoją służącą. W rezultacie została na krótko uwięziona w Tower of London.

Kolba znaleziona w jaskini na Ben Alder, gdzie Macpherson z Cluny, który nie opuścił Szkocji po powstaniu, przez długi czas ukrywał się pod opieką członków swojego klanu.

Plakat - karykatura księcia Karola Edwarda. Wkrótce po tym, jak wylądował w Szkocji, rząd zaoferował za jego schwytanie ogromną sumę 30 000 funtów, mimo że nie uważano go wówczas za poważnego zagrożenia. Nikt nigdy nie odebrał tej nagrody.

Pokój 6 - Jakobici i Następstwa „45”

Uwagi -

Wachlarz używany na balu wydanym przez księcia Karola Edwarda we wrześniu 1745 w Holyrood w Edynburgu, pałacu jego przodków.

Kieliszki do wina z wygrawerowanymi symbolami jakobitów. Róża reprezentuje króla Szkocji Jakuba VIII. Dwa pąki oznaczają jego synów Charlesa Edwarda i Henry'ego Benedicta (który został kardynałem i który po śmierci brata przejął tron, ale nigdy nie postawił stopy w Szkocji)

Medaliony upamiętniające

Małżeństwo Jakuba i Klementyny Sobieskich

Narodziny Karola Edwarda Stuarta (Spes Britanniae)

Propaganda pro- i antyjakobicka

TAJNY PORTRET” Księcia Karola Edwarda, obraz anamorficzny. Zniekształcony obraz na tablicy jest prawidłowo widoczny po odbiciu w stalowym cylindrze.

Maska pośmiertna księcia. W pustych latach po powstaniu 1745 popadał w coraz większą melancholię i zaczął pić. Jego małżeństwo w wieku 52 lat było nieszczęśliwe i bezdzietne. (Miał jednak nieślubną córkę Charlotte). Zmarł we Włoszech 31 stycznia 1788 r. Pomnik rzeźbiarza Canovy w katedrze św. Piotra w Rzymie wyznacza miejsce ostatniego spoczynku „Jakuba III – Karola III – Henryka IX”.

Pokój 7 - Życie Domowe i Kulturalne

Kiedyś każdy szef klanu był odpowiedzialny za rozszerzoną „rodzinę”, której członkowie oddawali mu składki w naturze i służbie. Między członkami klanu istniały silne więzi, niezależnie od ich bogactwa czy statusu. Po 1745 r. załamał się stary system. Wielu chałupników (drobnych posiadaczy - wówczas pozbawionych praw) zostało wysiedlonych, niekiedy w drodze przymusowych eksmisji. Highlands wyludniło się.

Uwagi -

Harfy (clarsach w języku gaelickim) i dudy. Oba te instrumenty zostały zakazane przez rząd Jerzego II.

Żetony Komunii i skrzynie ofiarne.

Lalki przedstawiające postacie i zawody góralskie

Dzianiny

rolnik ze swoim cas chromem (mały pług nożny)

Kobieta niosąca narzędzia do cięcia torfu na opał

W każdej gminie był też tkacz, szewc itp.

Tabakiery rogowe, jedna w kształcie kruczej głowy. W XVIII wieku kobiety i mężczyźni zażywali tabakę.

Quaichs - tradycyjne kubki do picia

Kociołek do nielegalnej destylacji whisky. Prezentowany anonimowo (!) do muzeum.

szkockie monety

U podnóża schodów

Osłona trumny, chroniąca przed porywaczami ciał. Od Glena Nevisa.

Pokój 8 - Wojskowy

Przed C18th Wyżyny (Highlands) były kontrolowane głównie przez wodzów klanów. Od XII wieku dzierżyli swoje ziemie na mocy dekretu królewskiego, ale często dochodziło do bitew o sporne terytorium. Po powstaniu jakobitów wszystko się zmieniło i sposób na życie został utracony. Budowa dróg przez wojska rządowe zaczęła otwierać kraj na podróźnych i handel. Wielu mężczyzn zaciągnęło się z powodu braku lokalnego zatrudnienia.

Uwagi -

Wyposażenie wojskowe - kilka należących do lokalnych pułków obronnych lub ochotniczych utworzonych pod koniec XVIII wieku podczas wojny francusko-brytyjskiej, kiedy obawiano się inwazji Napoleona.

Uroczyste srebrne szpadle używane do inauguracji kolei - niezwykle osiągnięcie inżynieryjne.

Teleskop używany podczas budowy Kanału Kaledońskiego, ukończony w 1822 roku. Prawie 200 lat wcześniej kanał przewidział jasnowidz Brahan Seer, który przewidział „statki płynące przez pola”.

Skrzynka pocztowa z wyspy St. Kilda; pudło i szaławik wrzucone do morza przy sprzyjającym odpływie, aby dołączyć do stałego lądu.

Płyta z aluminium o wadze 545 kg i pocztówki wykonane z tego samego materiału. Fabrykę w Kinlochleven zbudowano w 1904 roku, a drugą w Fort William dwadzieścia lat później, aby skorzystać z obfitości wody dostępnej do napędzania turbin, oferując poza tym bardzo potrzebne zatrudnienie.